

**Uchwała Nr XXVIII/188/2013
Rady Gminy Sadowne
z dnia 24 września 2013 roku**

w sprawie przyjęcia 3- letniego Gminnego Programu Wspierania Rodziny dla Gminy Sadowne na lata 2013-2015.

Na podstawie art. 179 ust. 2 ustawy z dnia 9 czerwca 2011r. o wsparciu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz.U. z 2013r., poz. 135 z późn. zm.) oraz art. 18 ust. 2 pkt. 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2013r., poz. 594 z późn. zm.) Rada Gminy Sadowne uchwała, co następuje:

§1

Uchwała się Gminny Program Wspierania Rodziny dla Gminy Sadowne na lata 2013-2015, który stanowi załącznik do niniejszej uchwały.

§2

Wykonanie uchwały powierza się Wójtowi gminy Sadowne.

§3

Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

3-LETNI GMINNY PROGRAM WSPIERANIA RODZINY W GMINIE SADOWNE

I. WPROWADZENIE.

Rodzina jest podstawowym środowiskiem funkcjonowania i rozwoju dziecka, które powinno zapewnić mu bezpieczeństwo fizyczne i emocjonalne. Oddziałuje w sposób świadomy i nieświadomy na dziecko, przekazując mu system wartości, tradycje, kształtując jego aktywność i postępowanie na całe życie, jest też najbardziej stabilnym punktem odniesienia w doświadczeniu dziecka. Dlatego jeżeli w funkcjonowaniu rodziny pojawiają się dysfunkcje, instytucje i służby zobligowane do wspierania rodziny zobowiązane są do podjęcia na jej rzecz określonych działań.

Zgodnie z art. 176 pkt.1 ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz. U. z 2011r. Nr 149, poz. 887 ze zm.), do zadań własnych gminy należy opracowanie i realizacja 3 – letnich programów wspierania rodziny.

Podmiotem realizującym te zadania na terenie gminy Sadowne jest Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej. Działa on zgodnie z regulacjami prawnymi, zawartymi przede wszystkim w ustawie o pomocy społecznej z dnia 12 marca 2004 r. (DZ. U. z 2013 r., poz. 182 ze zm.). W związku z realizacją zadań wynikających ze statutu i rozeznaczonych potrzeb mieszkańców gminy, Ośrodek Pomocy Społecznej systematycznie dostosowuje strukturę organizacyjną placówki i rozszerza ofertę dla osób potrzebujących pomocy.

„Pomoc społeczna jest instytucją polityki społecznej państwa, mającą na celu umożliwienie osobom i rodzinom przezwyciężanie trudnych sytuacji życiowych, których nie są one w stanie pokonać, wykorzystując własne uprawnienia, zasoby i możliwości”.

Zasadnicze cele pomocy społecznej to:

- doprowadzenie osoby i rodziny otrzymującej pomoc społeczną do życiowego usamodzielniania,
- integrowanie ze środowiskiem osób wykluczonych społecznie,

- zapewnienie potrzebującym wsparcia w przezwyciężaniu trudnej sytuacji, której nie są w stanie samodzielnie pokonać i umożliwić im życie w godnych warunkach,
- stworzenie zabezpieczeń finansowych dla osób pozbawionych dochodów lub o niskich dochodach, w wieku poprodukcyjnym lub niepełnosprawnych,
- udzielanie profesjonalnej pomocy rodzinom dotkniętym skutkami patologii społecznych, w tym przemocą w rodzinie.

Pomoc społeczna działa w sytuacjach, w których zostały zagrożone podstawowe warunki egzystencji osoby lub rodziny bądź też jakość życia obniżyła się poniżej społecznie akceptowanego minimum. Jej celem jest zaspokajanie niezbędnych potrzeb życiowych osób i rodzin. Pomoc społeczna ma także na celu umożliwienie osobom i rodzinom bytowanie w warunkach odpowiadających godności człowieka.

Celem pomocy społecznej jest również zapobieganie powstawaniu marginalizacji osób i rodzin. Chodzi o profilaktykę, która należy do najtrudniejszych zadań pomocy społecznej, bowiem wymaga większego profesjonalizmu pracowników socjalnych, współdziałania instytucji pomocy społecznej z innymi podmiotami (np. szkołą, policją).

Okoliczności, w których udziela się pomocy decydują o rodzaju, (m.in. zasiłek stały, schronienie), formie (pieniężnej lub rzeczowej) i rozmiarze świadczenia (m.in. wysokość zasiłku celowego). Przyznanie świadczenia ma za zadanie umacnianie rodziny, tj. m.in. poprawę jej sytuacji, co może skutkować polepszeniem wzajemnych relacji między najbliższymi.

II. DIAGNOZA SYTUACJI RODZIN W GMINIE SADOWNE.

Pracownicy Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej podejmują szereg działań wytyczonych przez ustawy. Działalność Ośrodka w tej dziedzinie jest duża i ciągle się rozwija dzięki profesjonalnie wykonywanej pracy socjalnej przez każdego pracownika socjalnego. Pracę socjalną wykonuje się z każdym zgłaszającym się do OPS klientem. W pojęciu pracy socjalnej mieści się właściwie każda pomoc udzielona przez Ośrodek. Szczególną uwagę zwraca się na rodzinę i jej funkcjonowanie. Najczęściej dysfunkcyjność rodziny łączy się z takimi zjawiskami jak: uzależnienia, przemoc domowa, problemy w pełnieniu ról rodzica, małżonka czy osoby pracującej.

Zadania ujęte w programie zmierzają w kierunku wspierania rodziny przeżywającej trudności celem przywrócenia zdolności do wypełniania prawidłowych ról społecznych.

Poniżej przedstawione zostały tabele z danymi statystycznymi, przedstawiającymi liczbę osób zamieszkującą w gminie Sadowne, ich sytuację na rynku pracy jak również ilość decyzji wydanych przez Ośrodek Pomocy Społecznej na podstawie których zostały przyznane świadczenia zarówno pieniężne jak i niepieniężne, porównując dane z roku 2010, 2011 i 2012.

Tab. 1

DANE O SYTUACJI DEMOGRAFICZNEJ			
LATA	2010	2011	2012
LICZBA MIESZKANCÓW	6246	6184	6141
KOBIET	3183	3158	3129
MĘŻCZYZN	3063	3026	3012

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych USC w Sadownem.

Tab.2

WIEK /LATA	2010	2011	2012
0-6 KOBIET	234	227	222
0-6 MĘŻCZYZN	226	217	220
7-17 KOBIET	383	372	355
7-17 MĘŻCZYZN	411	405	387
PRODUKCYJNY	3 866	3 847	3 861
W TYM: KOBIET	1 777	1 770	1 781
MĘŻCZYZN	2 089	2 077	2 0 80
EMERYTALNY	1 126	1 116	1 096
W TYM: KOBIET >60	789	789	771
MĘŻCZYZN>65	337	327	325

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych USC w Sadownem.

W wieku emerytalnym kobiety stanowią 70% wszystkich mieszkańców w wieku emerytalnym. Jak wskazuje powyższa tabela, w gminie Sadowne jest więcej kobiet niż mężczyzn, następuje spadek liczby mieszkańców.

Tab. 3.

DANE O RYNKU PRACY			
LATA	2010	2011	2012
BEZROBOTNI OGÓŁEM	355	352	394
DŁUGOTRWALE BEZROBOTNI	171	171	182
BEZROBOTNI Z PRAWEM DO ZASIŁKU	37	37	66

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z PUP w Węgrowie.

Na podstawie kolejnej z tabel zauważamy, iż najwięcej jest długotrwale bezrobotnych, którzy nie umieją odnaleźć się na obecnym rynku pracy, czy to z powodu braku odpowiedniego wykształcenia, czy też braku chęci pojęcia jakiegokolwiek zatrudnienia.

Tab.4.

DANE O KORZYSTAJĄCYCH Z POMOCY SPOŁECZNEJ, ŚWIADZEŃ RODZINNYCH, FUNDUSZU ALIMENTACYJNEGO I DODATKU MIESZKANIOWEGO W GMINIE SADOWNE			
LATA	2010	2011	2012
Liczba wydanych decyzji z pomocy społecznej	390	381	466
Liczba rodzin którym udzielono pomocy i wsparcia	397	395	424
Przyznane świadczenie pieniężne	174	152	164
Przyznane świadczenie niepieniężne	239	252	267
Liczba rodzin korzystających ze świadczeń rodzinnych	570	530	532
Liczba rodzin korzystających z Funduszu Alimentacyjnego	23	26	31
Liczba rodzin korzystających z dodatku mieszkaniowego	12	8	8

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GOPS w Sadownem i Urzędzie Gminy.

Z terenu naszej gminy wiele rodzin korzysta z różnych form pomocy. Ilość wydanych decyzji utrzymuje się na podobnym poziomie, w roku 2012 da zauważyć się ich niewielki wzrost w porównaniu do lat ubiegłych, co zapewne jest przyczyną wzrostu złej sytuacji materialnej w rodzinach. Częściej przyznawane są świadczenia niepieniężne (głównie są to posiłki w szkole).

Poniżej przedstawione zostały tabele z danymi statystycznymi, przedstawiającymi liczbę rodzin i osób, którym udzielono pomocy społecznej z uwzględnieniem powodu, porównując dane z roku 2010, 2011 i 2012.

POWODY PRYZNANIA POMOCY

Tab. 5.

UBÓSTWO			
LATA	2010	2011	2012
Liczba rodzin	161	156	174
Liczba osób w rodzinach	599	568	642

Źródło : opracowanie własne na podstawie danych GOPS w Sadownem.

Podstawowym powodem przyznania pomocy jest ubóstwo. Pomoc jest kierowana do osób o bardzo niskim dochodzie. W roku 2011 zanotowano niewielki spadek by w 2012 mógł się on znaleźć na jeszcze wyższym poziomie niż w fazie początkowej.

NIEPEŁNOSPRAWNOŚĆ			
LATA	2010	2011	2012
Liczba rodzin	61	60	54
Liczba osób w rodzinach	147	150	148

Źródło : opracowanie własne na podstawie danych GOPS w Sadownem.

Niepełnosprawność potwierdzona jest orzeczeniem o stopniu niepełnosprawności lub u dzieci i młodzieży do 16 roku życia orzeczeniem o niepełnosprawności. Udzielanie pomocy z powodu niepełnosprawności charakteryzuje się na podobnym poziomie: w grupie tej są osoby, które nie nabyły prawa do świadczeń emerytalno-rentowych i ze względu na wiek lub orzeczoną niepełnosprawność korzystają ze stałej, comiesięcznej pomocy w formie zasiłku stałego.

Tab.7.

BEZROBOCIE			
LATA	2010	2011	2012
Liczba rodzin	57	56	65
Liczba osób w rodzinach	207	213	227

Źródło : opracowanie własne na podstawie danych GOPS w Sadownem.

Biorąc pod uwagę bezrobocie. Mimo, że występuje w mniejszej liczbie rodzin niż chociażby niepełnosprawność, to liczba osób w rodzinach jest większa.

Tab.8.

BEZRADNOŚĆ W SPRAWACH OPIEKUŃCZO WYCHOWAWCZYCH I PROWADZENIA GOSPODARSTWA DOMOWEGO			
LATA	2010	2011	2012
Liczba rodzin	45	28	29
Liczba osób w rodzinach	194	135	132

Źródło : opracowanie własne na podstawie danych GOPS w Sadownem.

Problem ten dotyczy głównie rodzin wielodzietnych i niepełnych w gminie Sadowne. Korzystały one ze wsparcia nie tylko materialnego. Liczba ta w roku 2010 wynosiła 45, zaś w roku 2011 zmalała znacznie do 28, w roku 2012 wyniosła 29 to pokazuje, że liczba ta jest obecnie na jednakowym poziomie. Bezradność nasila się w rodzinach wieloproblemowych. Wsparciem dla tych rodzin będzie asystent rodziny, którego głównym zadaniem jest poprawa w dotychczasowym funkcjonowaniu rodziny i jej członków, lepsze radzenie sobie w sytuacjach życiowych, prawidłowe pełnieni przez nich ról społecznych itd.

Tab.9.

DŁUGOTRWAŁA LUB CIĘŻKA CHOROBA			
LATA	2010	2011	2012
Liczba rodzin	18	23	31
Liczba osób w rodzinach	38	57	70

Źródło : opracowanie własne na podstawie danych GOPS w Sadownem.

Długotrwała lub ciężka choroba staje się coraz częstszym powodem przyznawania pomocy w gminie Sadowne. Liczba rodzin z 2010 w porównaniu do 2011 wzrosła o 5 a w roku 2012 już o 8. Liczba ta z roku na rok rośnie, co jest bardzo niepokojącym zjawiskiem, wskazującym na zwiększające się zapotrzebowanie na świadczenie specjalistycznych, bardzo drogich usług medycznych.

Tab.10

ALKOHOLIZM			
LATA	2010	2011	2012
Liczba rodzin	6	4	10
Liczba osób w rodzinach	15	7	17

Źródło : opracowanie własne na podstawie danych GOPS w Sadownem.

Alkoholizm jest poważnym problemem społeczeństwa w Polsce. Formalnie nie jest zjawiskiem powszechnym jednakże nie odzwierciedla to rzeczywistego stanu rzeczy. Osoby z problemem alkoholowym nie są zdiagnozowane, natomiast rodziny ukrywają ten fakt.

Szeroką formą pomocy rodzinom w ich prawidłowym funkcjonowaniu od 7 lat prowadzona jest pomoc w ramach programu „Pomoc państwa w zakresie dożywiania”. Pomocą objęci są zarówno dzieci i młodzież jak i osoby dorosłe. Program cieszy się dużą popularnością, propaguje zdrowe nawyki żywieniowe, jak również stanowi znaczącą pomoc dla rodziny.

Z danych uzyskanych z Powiatowego Centrum Pomocy w Rodzinie w Węgrowie ustalono, że liczba dzieci umieszczonych w rodzinach zastępczych na dzień 10.07.2013 roku w gminie Sadowne wynosiła 10 dzieci w pieczy zastępczej, z czego 9 zostało umieszczonych w rodzinach zastępczych spokrewnionych z dzieckiem zaś 1 dziecko zostało umieszczone w rodzinie zastępczej zawodowo niespokrewnionej z dzieckiem o charakterze pogotowia rodzinnego.

W celu zapobiegania umieszczeniu dziecka w pieczy zastępczej i wzmocnieniu rodziny w wypełnieniu funkcji opiekuńczo - wychowawczych zachodzi konieczność udzielenia daleko idącego wsparcia tym rodzinom, w związku z tym zastał opracowany Gminny Program Wspierania Rodziny na lata 2014-2016. Umieszczenie dziecka w formie pieczy zastępczej ma być ostatecznością, po wykorzystaniu przez gminę wszystkich możliwych form wsparcia rodziny.

III. ZASOBY GMINY.

Program wspierania rodziny będzie służył realizacji gminnej polityki rodzinnej. Działania na rzecz dziecka i rodziny realizują instytucje opisane poniżej :

1. Gminny Ośrodek Kultury w Sadownem- zajęcia dla dzieci i młodzieży, pokazanie alternatywnych form spędzania czasu wolnego, promowanie zdrowego stylu życia.

2. Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych – działania związane z profilaktyką i rozwiązywaniem problemów alkoholowych jak również integracją społeczną osób uzależnionych od alkoholu. Prowadzenie punktu Konsultacyjnego- udzielanie pomocy terapeutycznej i rehabilitacyjnej osobom uzależnionym od alkoholu oraz ich rodzinom, a w szczególności ochrony przed przemocą w rodzinie w rodzinie; wspomaganie działalności instytucji, stowarzyszeń i osób fizycznych, służących rozwiązywaniu problemów alkoholowych.
3. Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Sadownem– praca socjalna, pomoc finansowa i rzeczowa, dożywianie dzieci w szkołach, aktywizacja społeczno – zawodowa.
4. Zespół Interdyscyplinarny – wsparcie i pomoc rodzinom dotkniętym zjawiskiem przemocy.
5. Muzeum Ziemi Sadowieńskiej – utrwalanie tradycji związanych z regionem.
6. Parafia pod wezwaniem św. Jana Chrzciciela– zbiórki na rzecz poszkodowanych, którzy utracili dorobek życia, działalność charytatywna Caritas, działalność KSM.
7. Placówki oświatowo - wychowawcze z terenu gminy – działalność edukacyjno-wychowawcza, wsparcie psychologiczno- pedagogiczne dla dzieci i rodziców.
8. Samodzielny Niepubliczny Zespół Opieki Zdrowotnej – działalność w zakresie profilaktyki i opieki zdrowotnej.
9. Urząd Gminy w Sadownem– przyznawanie i wypłacanie stypendiów, zapewnienie dowozu dzieci do szkół, organizowanie kolonii.

Wymienione wyżej instytucje szereg swoich działań kierują w stronę udzielania różnych form pomocy dziecku i rodzinie, Służąc ich rozwojowi i bezpieczeństwu.

IV. ZAŁOŻENIA PROGRAMU.

Gminny Program Wspierania Rodziny w Sadownem na lata 2013 - 2015 jest zgodny z:

- ustawą z dnia 9 czerwca 2011r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz. U. z 2013r. poz. 135 z późn. zm.);
- ustawą z dnia 12 marca 2004r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2013r. poz.182 z późn. zm.);
- ustawą z dnia 29 lipca 2005r.o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz. U. z 2005r. Nr 180, poz. 1493);
- ustawą z dnia 26 października 1982r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi (Dz. U. z 2012r. poz.1356 z późn. zm.).

CELE PROGRAMU.

Cel główny :

stworzenie warunków do prawidłowego wypełniania przez rodziny funkcji opiekuńczo - wychowawczych na terenie gminy Sadowne.

Cele szczegółowe:

1. Podejmowanie działań profilaktycznych sprzyjających umacnianiu rodziny, promowanie wartości rodziny.
2. Wspieranie rodziny w jej prawidłowym funkcjonowaniu.
3. Koordynacja działań na rzecz powrotu dziecka do rodziny naturalnej.

ZAŁOŻENIA PROGRAMU.

Zadania w zakresie realizacji programu oraz harmonogram zawiera poniższa tabela

Lp.	Zadania	Działania	Termin realizacji	Realizatorzy
1.	Podejmowanie działań profilaktycznych sprzyjających umacnianiu rodziny, promowanie wartości rodziny.	1.Udział w projektach i programach mających na celu wspieranie rodziny. 2. Działalność informacyjno-edukacyjna	2013-2015	Wszystkie ww. podmioty
2.	Wspieranie rodziny w jej prawidłowym funkcjonowaniu.	1.Udzielanie pomocy finansowej i rzeczowej - dożywianie dzieci w szkołach, wyposażenie w podręczniki i pomoce szkolne, współfinansowanie wypoczynku oraz organizowanie czasu wolnego,	2013-2015	UG GOPS GKRPA

		<p>współfinansowanie pobytu dziecka w rodzinie zastępczej, placówce opiekuńczo-wychowawczej jak również placówce terapeutycznej.</p> <p>2. Pomoc w opiece i wychowaniu dziecka – praca socjalna z rodziną, prowadzenie monitoringu sytuacji dziecka i rodziny, rozwijanie zintegrowanego systemu wsparcia dla rodzin z niepełnosprawnymi członkami rodziny</p>		
3.	Koordinacja działań na rzecz powrotu dziecka do rodziny naturalnej.	<p>1 prowadzenie monitoringu sytuacji dziecka i rodziny, rozwijanie zintegrowanego systemu wsparcia dla rodzin z niepełnosprawnymi członkami rodziny.</p>	2013-2015	Wszystkie ww. podmioty

V. ODBIORCY PROGRAMU.

1. Rodziny przeżywające trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo- wychowawczych.
2. Przedstawiciele instytucji oraz służb pracujących na rzecz dziecka i rodziny.

VI. OCZEKIWANE REZULTATY.

Zwiększenie skuteczności pomocy kierowanej do rodzin dysfunkcyjnych .

VII. REALIZATORZY PROGRAMU.

Realizatorem programu jest Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Sadownem przy współpracy z :

- **podmiotami publicznymi:**

- Gminny Ośrodek Kultury w Sadownem,
- Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych,
- Muzeum Ziemi Sadowieńskiej,
- Placówki oświatowe,
- Urząd Gminy w Sadownem,
- Samodzielny Niepubliczny Zespół Opieki Zdrowotnej,
- Zespół Interdyscyplinarny ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie.

- **podmiotami niepublicznymi:**

- Parafia św. Jana Chrzciciela w Sadownem,
- Kluby i organizacje sportowe,
- Organizacje pozarządowe działające w zakresie profilaktyki i ochrony zdrowia,
- Niepubliczna Szkoła Podstawowa w Kołodziażu i Orzełku.

- **samorządowe służby i instytucje o zasięgu powiatowym:**

- Komenda Powiatowa Policji w Węgrowie - Komisariat Policji w Łochowie,
- Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Węgrowie - Ośrodek Interwencji Kryzysowej,
- Sąd Rejonowy w Węgrowie.

W realizacji swoich zadań w/w podmioty powinny kierować się dobrem rodziny. Podmioty te wspieranie rodziny powinny traktować jako priorytet, także wówczas gdy nie stanowi ono ich podstawowej misji.

Program jest zobowiązaniem samorządu gminy i jego jednostek do realizacji przyjętych Celów. Ma także za zadanie stymulować do ukierunkowanych działań na rzecz dziecka i rodziny.

VIII. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA.

Finansowanie programu odbywać się będzie ze środków:

- budżetu gminy Sadowne,
- dotacji z budżetu państwa na dofinansowanie zadań własnych,
- dotacji z budżetu państwa na realizację zadań zleconych,
- programów rządowych z zakresu wspierania rodziny,
- funduszy Unii Europejskiej,
- innych środków pozyskanych w ramach konkursów dotacyjnych.

Środki finansowe na realizację poszczególnych działań będą uwzględniane cyklicznie w rocznych planach finansowych.

IX. MONITOROWANIE I EWALUACJA.

Koordynatorem Gminnego Programu Wspierania Rodziny na lata 2013-2015 w gminie Sadowne jest wójt gminy, który na podstawie art.178 ustawy o wspieraniu rodziny i systemu pieczy zastępczej, może upoważnić inną osobę w sprawach zakresu wspierania rodziny oraz wydawania w tych sprawach decyzji.

Ewaluacja Programu odbywać się będzie poprzez sporządzenie rocznego sprawozdania z przeprowadzonych działań w danym roku obowiązywania programu. Sprawozdanie z realizacji programu sporządzone zostanie na podstawie informacji uzyskanych od pomiotów uczestniczących w realizacji poszczególnych zadań.

Sprawozdanie zbiorcze z realizacji Programu w danym roku, przedłożone zostanie w terminie do 31 marca każdego roku Radzie Gminy w Sadownem wraz z wnioskiem i potrzebami związanymi z realizacją zadań w kolejnym roku.

Monitorowanie działań będzie dokonywane również poprzez analizę następujących danych:

1. Ilość interwencji kryzysowych,
2. Liczba osób uczestniczących w konferencjach, szkoleniach,

3. Liczba rodzin korzystających z pomocy społecznej z określeniem przyczyn oraz struktury tych rodzin,
4. Liczba rodzin niewydolnych –opiekuńczo- wychowawczych,
5. Liczba rodzin, doświadczających przemocy domowej,
6. Liczba dzieci objętych pomocą społeczną,
7. Liczba dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej,
8. Liczba dzieci umieszczonych w placówkach opiekuńczo-wychowawczych,
10. Liczba dzieci powracających z systemu pieczy zastępczej do rodzin naturalnych,
11. Kwota wydatkowana na realizację różnych programów celowych ze wskazaniem źródeł finansowania,
12. Kwota wydatkowana na koszty utrzymanie dzieci w systemie pieczy zastępczej,
13. Kwota wydatkowana na koszty pobytu dzieci w placówkach opiekuńczo-wychowawczych,
14. Kwota wydatkowana na pomoc społeczną skierowaną do rodzin.